

mehke in jih lahko zmečkaš. Tej vodi z zmečkanimi koreninami prilij 4 litre tople ječmenove vode in daj to živini vse na enkrat popiti. Trikrat na dan naredi tako, dokler trebež ne gre od živine, kar se večidel v 3 do 5 dneh zgodi. — Če to ne pomaga, pokliči živinozdravnika. — Berite tudi v knjigi „Domači živinozdravnik“, katero je letos dala svojim udom družba sv. Mohora, in sicer na strani 86.

Vprašanje 229. Kaj priporočajo sejati na pšenično strnišče, repo ali ajdo? (P. G. v B)

Odgovor: Na pšenično strnišče sejejo oboje. Repa kakor ajda zahtevata dosti redilnih snovi. Po našem mnenju bode pri Vas najbolj čas odločeval. Ako se bojite jesenskega mraza, dala Vam bode repa sigurnejši pridelek nego ajda.

Vprašanje 230. Od kod prihaja muhljavost konj in ali je ozdravna? (A. Ž. v L.)

Odgovor: Muhljavost menda imenujete lišaje po vratu. Ti so nalezljivi in prihajajo od nečednosti. Zdravijo se pa lišaji s pogostim čenjenjem in umivanjem bolne kože z zelenim milom ter pozneje z mazanjem s takim milom in terpentinovim oljem. Namesto tega mazila rabi tudi sivo mazilo od živega srebra. Zadnje mazilo se pa mora pazljivo rabiti, da ga ne more konj ali tik stoječa žival lizati, ker je strupeno. Najboljše je živinozdravnika vprašati za svet.

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

202.

Tobak v Evropi. Širjenje tobaka po starem svetu. Njegovi prijatelji neprijatelji.

Kdo je prvi prinesel tobak v Evropo, ne zna se točno, ali to se zna, da so ga preje prinesli kakor korun. Treba je bilo dosta truda in prigovarjanja, prešla so stoletja, preden so se Evropejci koruna oprijeli, ali strupeni tobak se je pa koj razširil po vsem svetu, da si sta na njega ustali cerkev in država. Pod konec prve polovice 16. stoletja omenjajo več potnikov, o katerih trdijo, da so prvi v Evropo tobak prinesli, no vse te vesti niso dovelj utrjene. Prvo zanesljivo vest o tobaku v Evropi imamo z leta 1559. Tega leta so prinesli seme v Portugalsko. Francoski poslanik v Lizboni, Nicot, posejal je to seme na svojem vrtu in rastline so mu dobro uspevale. Po njem je pozneje dobil tobak svoje znanstveno ime „Nicotiana.“ Pripoveda se, da je rojak njegovega paža z obližem tobakovega perja slučajno ozdravel raka na nosu, a poslaniški kuhar rano na roki. Tobak so prinesli v Evropo tudi še zategadelj, ker so mislili, da je zdravilna rastlina, in ta uspeh v Lizboni

mu je dal še večjo veljavo. Nicot je poslal še tistega leta tobak v Pariz z napotkom, kako ga treba za zdravilo upotrebljati. Katarina Medicejska je dala tobak na svojih vrtovih vzgajati, in je tudi sama poskušala njegovo moč v raznih boleznih.

Na ta način je postal tobak v Evropi vse poznejši, in mnogi botaniki so ga začeli na svojih vrtovih vzgajati. V dvajsetih letih so ga imeli po vsej Evropi. Klusius nam pripoveda, da za njegovega časa tobaka v Evropi niso še kadili, sadili so ga edino le radi leka. Največ so se ukvarjale s tobakom gospoje. Jemale so sveže perje in v senci posušile, potem pa so ž njega stiskale sok, s katero so napravljale vrlo dobro mast, To mast so hvalili kot izvrstno zdravilo za vsakovrstne rane in prisade, za mnoge kožne bolezni in za oči. Pancovius je 1656. l. v svojem delu zdravilnost tobaka koval v zvezde. „Ta trava — pisal je — napravlja človeku kihanje, čisti mu usta in glavo, preganja bol in trudnost, pomaga zoper zobobolje in riganje, varuje kuge, preganja uši, celi hraste, otekline in rane.“ Ob takej pretiranej in neosnovanej hvali ni čudo, da so ljudje začeli tobak na najrazličnejše načine upotrebljati, in tako se je polagoma izcimila tudi navada, da so ga začeli v prah mleti in v nos vsipati. Ni preteklo poldrugo stoletje, pa so po starem svetu kadili in njuhali od Lizbone do Pekinga, od Irlanda do Kaplanda. V severnej Evropi so vpeljali kajenje menda holandski in angleški mornarji. Lonicer je 1570. l. v svojem delu omenil, da mornarji, ki prihajajo z Indije ali Portugalske, tobakovo perje zvijajo, da je kakor cev, potem ga na enem koncu prižgo, drugi konec pa v usta devajo, vlečejo in tako kadé. To jim preganja glad in žejo, kakor se hvalijo, daje jim krepkost in veselost, pa tudi spanje.

Na Angleškem so kajenje vpeljali mornarji Drake ovi, kateri so 1583. ali 1586. l. z Virginije se pripeljali, kjer so videli divjake, kako so z lul kadili. Prvi znamenitejši mož, ki je na Angleškem začel kaditi, bil je Raleigh, in to so mu sodniki v nesrečnej njegovej pravdi razen ostalih grehov kot velik zločin očitali. S prvega so kadili samo mornarji, ali kmalu se je jelo kajenje tudi v odličnejših krogih širiti. Za vladanja kraljice Elizabete je bilo kajenje že razširjeno, in angleški pisatelj Stow (1631. l.) pripoveda, da so že tudi ženske začele kaditi „to smrdljivo in v nečast božje zlorabljeno travo“. Za Jakoba I. so začeli kaditi tudi sami dvorjani. A kralj je bil velik nasprotnik kajenju, zato je 1604. l. izdal strogo prepoved proti kajenju. Navadne kadilce in njuhance je dal nabrisati s palicami, plemiče pa je dal ostriči in golonoge z Londona pognati. V Oxfordu so javno razpravljali v pričo kralja o tobaku, in kralj je bil vrlo vesel, ko je učena skupščina dokazala, kako je tobak škodljiv. Tudi sam kralj je potem izdal poseben spis proti kajenju, ali kralj je zastonj dokazoval svojim zvestim podanikom škodljivost kajenja. Leta 1619 je spisal kralj knjižico proti kajenju, njuhanju in žvekanju, in v njej veli da je ta navada grda za oko, gnusna za

nos, škodljiva za želodec, nevarna za pljuča i. t. d. Za naobražen narod, veli kralj v istej knjižici, ni dostojno, da sprejema navade takih divjakov, kakor so Američani, in če se bode kajenje tako dalje širilo, kakor se je začelo, bodo se morale tudi ženske poprijeti tobaka, ker drugače ne bodo mogle živeti pri svojih smrdljivih možeh. Koliko so vsi ti opomini in vse te prepovedi koristile, razvidno nam je s tega, da je že 1629. l. Thorius zložil pesen na slavo tobaku.

Pa tudi po drugih zemljah se je širilo kajenje z nenavadno brzino, da-si so povsodi proti tobaku ustajali. Svetna in duhovenska oblast sta pod konec 17. stoletja na vse mogoče načine delali proti tobaku. Toda vse pridige, vse prepovedi in kazni niso izdale, kajti kajenje se je bolje in bolje razširjalo. Vojaki in mornarji so najbolje širili s prvega tobak, a kmalu so jim priskočili na pomoč dijaki. Mladi Angleži, kateri so se učili na vseučilišču Leydenskem, poučili so v kajenju Holandeze, in kmalu so začeli dijaki in profesorji, pesniki in zdravniki hvaliti to zdravilno in ljubko travo, in od leta do leta je prihajalo vse več pesnij v slavo tobaku na svetlo.

V Nemško so zanesli tobak vojaki Karola V. s Španjolske. Belgijanci in Holandezi pa so jih še bolje kajenju privadili. V Virtemberškej se je vgnezdilo kajenje za tridesetletne vojske, in kako se je brzo širilo, priča nam to, da sta cerkvena in svetna gosposka na vso moč se napenjali, kako bi tobaku pot zaprli. Mestno starešinstvo Ulmsko je mislilo, da bode odvrnilo kajenje, ako se dovoli samo lekarnarjem prodajati tobak za zdravilo. Kedor pa bi ga hotel imeti za kajenje ali njuhanje, morajo mu ga dvakrat tako drago zaračuniti. Ker to ni pomaglo, izdali so 1651. l. naredbo, kako se ima paziti na kadilce, da jih koj gosposki prijavijo. No koj so sprevideli, da tudi ta naredba ni dosta stroga, in čez štiri dni so izdali novo naredbo, s katero so zabranili trgovcem, da nimajo nobenemu meščanu tobaka prodati, krčmarjem pa so zapretili z globo 4 for., ako dopuste, da jim gostje kade ali njuhajo. In kakor drugej, tako tudi tu vse te prepovedi niso nič koristile, in ko je videla državna oblast, da jej je vsa moč preslaba, ni samo dopustila kajenja, temveč je še gledala, kako bi se s to slabostjo človeško okoristila.

V Turško so zanesli kajenje evropski trgovci 1601. leta. V koranu ni bilo o tobaku niti besedice, a Murat IV. je mislil, da hoče dobro storiti, ako strogo zabrani kajenje, zato je koj 1605. l. zažugal kadilcem smrtno kazen. V istem času se je tobak z nenavadno brzino razširil po vsej južnej Aziji, po Kitajskem, Japonskej in Javi, kjer se je tako udomačil, kakor da so ga od najdavnejših časov imeli. V Rusko je prišel tobak že v 16. stoletju; tu so ga zabranjevali radi ognja. Tudi cerkev je ustala proti tobaku. Leta 1634 so izdali ostro prepoved proti kajenju, in kdor bi se pregrešil, odrezati mu hočejo nos. Leta 1650 so ponovili to prepoved, in

zato so se v Ruskej najdalje ogibali tobaka, in staroverci ga še dandanes ne morejo videti, češ, da je to „prekleta babilonska trava“. V Švedskej je bil tobak na početku 17. stoletja še malo razširjen. Kedar so kmetje videli svitke tobakove na brodu, mislili so, da so konopci. No 1640. l. je kadila tako rekoč že vsa Švedska. V Bernu so izdali 1661. l. redarstveni napotek v obliki deseterih zapovedij, in ena je branila tudi kajenje. To zabrano so ponovili 1675. l. in so ustanovili posebno sodišče proti kajenju, ki se je obdržalo vse do polovice 18. stoletja. V Glarusu so 1670. l. kaznovali kadilce z jedno krono. V Appenzellu so začeli kaditi 1653. l. Kedar se je kadilec pokazal na ulici, drla je za njim deca kakor za kakovim čudom, a načelnik je kadilce pred se klical ter jih kaznoval, gostilničarjem pa je naročil, da mu morajo vsakega prijaviti, kateri bode pri njih kadil. Tudi po ostalej Švicarskej so pustili gostilničarje, kateri so dopuščali, da se pri njih kadi. V Sedmograškej in Oggerskej so kaznovali kadilce z globo 300 for., a v Sedmograškej so še zapretili, da bodo vsakemu zemljo vzeli, kedor bi jo s tobakom zasadil.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Deželni zbor kranjski.

Poročilo

železničnega odseka o deželnega odbora poročilu glede poročstva čistega dohodka za dolenjske železnice (k prilogi 53).

(Dalje.)

Ker je upati, da bo toraj tudi rezervni zaklad členu IV. v prvi vrsti služil Dolenjskim železnicam za primerljaj nepričakovane stiske, potem dežela tem lažje prevzame poročstvo, iz kojega ji po mnenji železničnega odseka nikaka kriza niti kaka kalamiteta vzrasti ne more. Sicer pa dežela tudi sama lahko skrbi za manjši garancijski fond. Po prvem sklepu imelo se je nakupiti za $\frac{1}{2}$ milijona glavinskih delnic. Vsled tega bi bila imela dežela z letom 1892, začeni v petih letih v enakih obrokih omenjenega pol milijona poplačati. Če ji vsled prevzete garancije ne bo plačati niti doneska h glavinskim delnicam, niti doneska za amortizovanje in obrestovanje prioritet, potem si prihrani vsako leto obresti od tistih doneskov, ki so imeli služiti za nakup glavinskih delnic, in sicer toliko časa, dokler bi te glavinske delnice ne dobivale polne v postavi določene dividende. Ti prihranjeni interesi naj bi se združili v kak zaklad, ki bi se pri deželnem gospodarstvu posebej in zase oskrboval, plodonosno nalagal, ter služil v prvej vrsti v to, da bi dežela iz njega zajemala to ali ono leto svote, katere bi imela morda vsled prevzetega poročstva izplačevati. Konečno, ko bi garancija ponehala,